

Maisto švaistymo problematikos Lietuvoje apžvalga

Lietuvos Respublikos Aplinkos
ministerija

#kurkl11

GABRIELĖ MAKAREVIČIŪTĖ -
OSIPOVIČ

GINTVILĖ BAGDONAVIČIŪTĖ

ESMINIAI SKAIČIAI APIE MAISTO ŠVAISTYMĄ

1/3

pasulyje per metus
pagaminamo maisto yra
išmetama

80 %

Iššvaistyto maisto galėjo būti
išvengta

127

tiek kilogramų maisto atliekų
vidutiniškai per metus tenka
vienam ES gyventojui

1 iš 5

lietuvių gyvena žemiau skurdo
ribos

3

jeigu maisto švaistymas būtų
šalimi, jis būtų trečia didžiausia
šalis pagal išskiriamą CO2 kiekį
po Kinijos ir JAV

141

tiek kilogramų maisto atliekų
vidutiniškai per metus tenka
vienam Lietuvos gyventojui

12.3

JTO darnaus vystymosi tikslas,
kviečiantis spręsti maisto atliekų
problemą pasaulyje

**130
mlrd. eurų**

tiek ES siekia su maisto
švaistymu susijusios išlaidos

14

tiek grąžina į maisto atliekų
prevenciją investuotas 1 doleris

SVARBIAUSI DOKUMENTAI

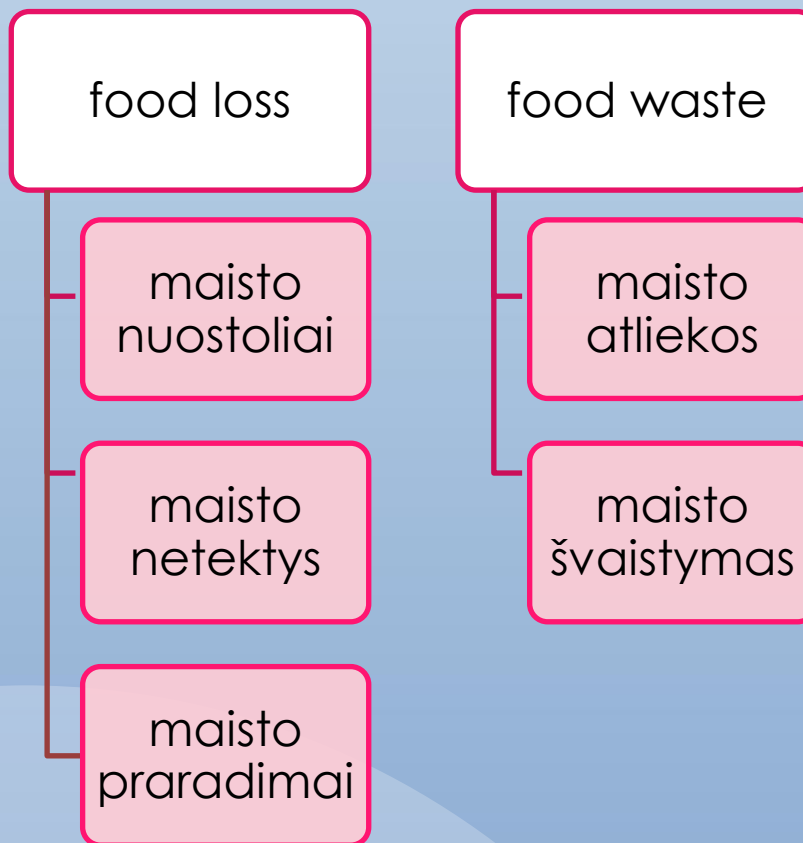
ES strateginiai dokumentai	Nacionaliniai dokumentai	Teisės aktai
<ul style="list-style-type: none">• Europos Žalioji kursas• Žiedinės ekonomikos veiksmų planas• Strategija „Nuo ūkio iki stalo“	<ul style="list-style-type: none">• LR Nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas• Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė• 2021-2020 metų Nacionalinis pažangos planas• 2022-2030 m. plėtros programos valdytojos LR Aplinkos ministerijos aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programa• Valstybinis atliekų prevencijos ir tvarkymo planas	<ul style="list-style-type: none">• LR Maisto įstatymas• Importuojamų, eksportuojamų ir vidaus rinkai tiekiamų šviežių vaisių ir daržovių atitikties prekybos standartams patikros taisyklės• Labdarai ir paramai skiriamo maisto tvarkymo aprašas• Lietuvos higienos norma HN15:2021• Atliekų tvarkymo taisyklės• LR Labdaros ir paramos įstatymas• LR Atliekų tvarkymo įstatymas

TEORINĖ APŽVALGA

SAVOKŲ PROBLEMATIKA
EUROPOS SAJUNGOS
REGLAMENTAS
DARNAUS VYSTYMO SI
TIKSLAS 12.3

SAVOKŲ PROBLEMATIKA

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/98/EB dėl atliekų, sąvokos „food waste“ atitikmuo lietuviškoje versijoje yra „maisto atliekos“. **Tik sąvoka „maisto atliekos“ yra teisiškai apibrėžta Lietuvoje ir įtvirtinta LR Atliekų tvarkymo įstatyme, angliško termino „food loss“ vertimas nėra įteisintas.**

SAVOKŲ PROBLEMATIKA

Apibrėžimai (pastaba: teisiškai neįtvirtinti ir lietuvių kalba plačiai nevartojami, versti autorių)

Food waste (maisto atliekos arba maisto švaistymas)

Maisto nuostoliai, susidarantys maisto grandinės pabaigoje, susiję su prekybininkų ir vartotojų elgesiu. (FAO 2011)

Maisto nuostoliai, susidarantys maisto grandinės pabaigoje (prekyboje ir vartojime), kuriuos galima išgelbėti žmonėms vartoti. (FUSIONS 2014)

maisto kokybės ar kiekio sumažėjimas, kylantis dėl prekybininkų, maitinimo paslaugų teikėjų ir vartotojų sprendimų bei veiksmų (FAO 2019).

Food loss (maisto nuostoliai, netektys arba praradimai)

Maisto kokybės ar kiekio sumažėjimas, kylantis dėl tam tikrų maisto tiekėjų, išskyrus prekybininkus, maitinimo įstaigas ir vartotojus, sprendimų bei veiksmų. (FAO, 2019)

Maisto nuostoliai įvyksta dėl klimato ir aplinkos faktorių bei atsitiktinių priežasčių, siejamų su žemdirbystės technologijų ir infrastruktūros ribotumu. Šiai kategorijai taip pat priklauso nuostoliai dėl ekonominių priežasčių, tokių kaip kokybės ir estetiški standartai ir maisto reguliavimas. (BCFN 2012) (Kummu, de Moel et al. 2012)

Maisto atliekos, kurioms užkirsti kelią sunkiau negu kitiems atliekų tipams ir kurios dažniausiai susidaro anksti maisto tiekimo grandinėje. (Jensen 2011)

Maisto kokybės ar kiekybės sumažėjimas, kuris daro jį nebetinkamą žmonėms vartoti (Hodges 2011).

MAISTO ATLIEKŲ APIBRĖŽIMAS

Pagal **Europos Sąjungos direktyvą dėl atliekų 2008/98/EC**, „maisto atliekos“ – bet koks atliekomis virtęs maistas, apibrėžtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002 (1) 2 straipsnyje. Kitaip tariant, **maisto atliekos – maistas (valgomas ir nevalgomas jo dalys), kuris pateko į maisto tiekimo grandinę, tada buvo iš jos pašalintas arba išmestas galutiniame vartojimo etape ir yra tvarkomas kaip atliekos.**

MAISTO NUOSTOLIAI PAGAL ES DIREKTYVĄ

Nenuimtas derlius

Nenurinktos daržovės ir vaisiai, suarti į žemę

Iki skerdimo nugaišę gyvuliai

Užkrėsti produktai

Žuvis ir jos dalys išmestos į jūrą prieš pasiekiant uostą

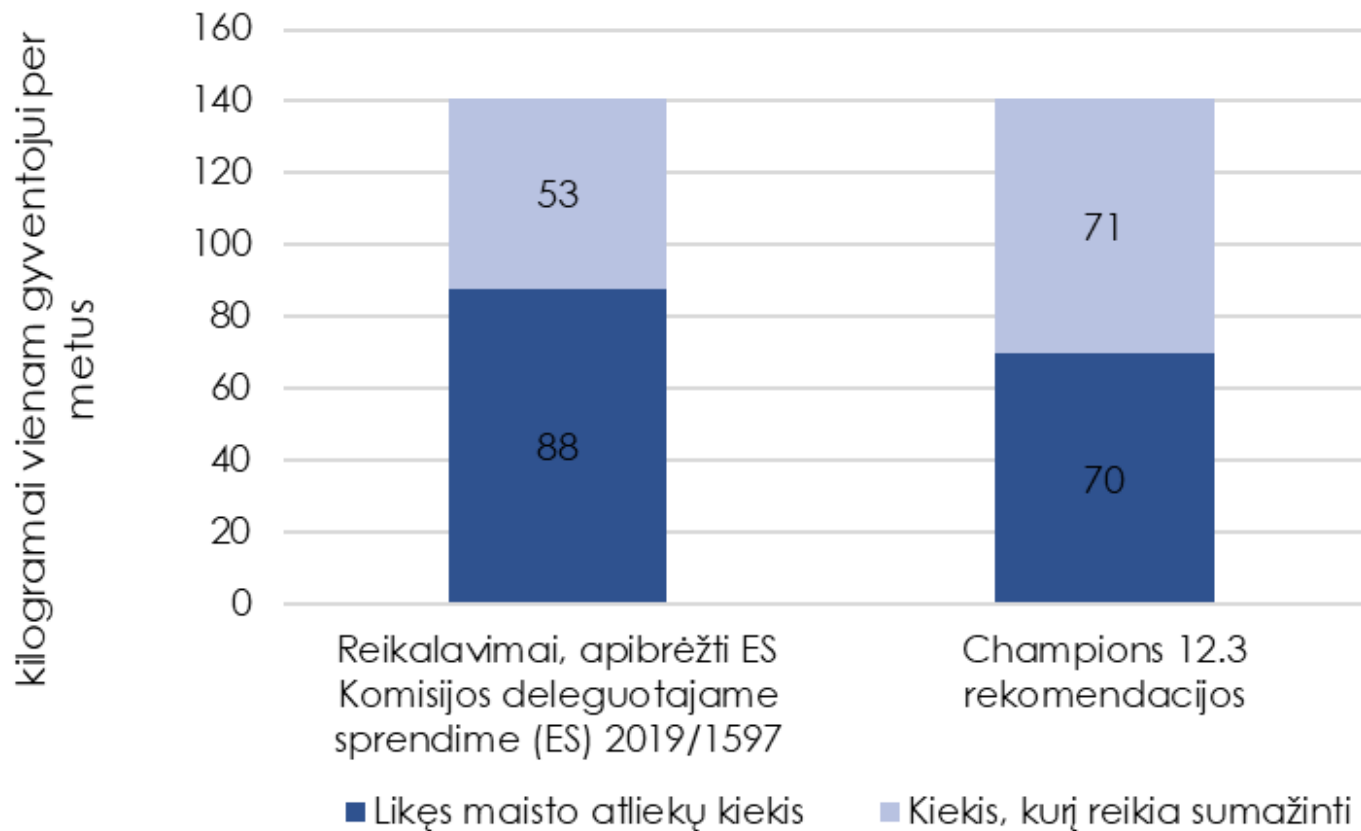
DARNAUS VYSTYMOŠI TIKSLAS 12.3

12.3 Iki 2030

12.3.1 Maisto praradimai
"sumažinti maisto praradimus gamybos ir tiekimo grandyse"

12.3.2 Maisto švaistymas
"50% sumažinti viešojo maitinimo, prekybos ir namų ūkio lygmenyse vienam gyventojui tenkantį iššvaistomo maisto kiekį"

12.3 TIKSLO INTERPRETAVIMAS

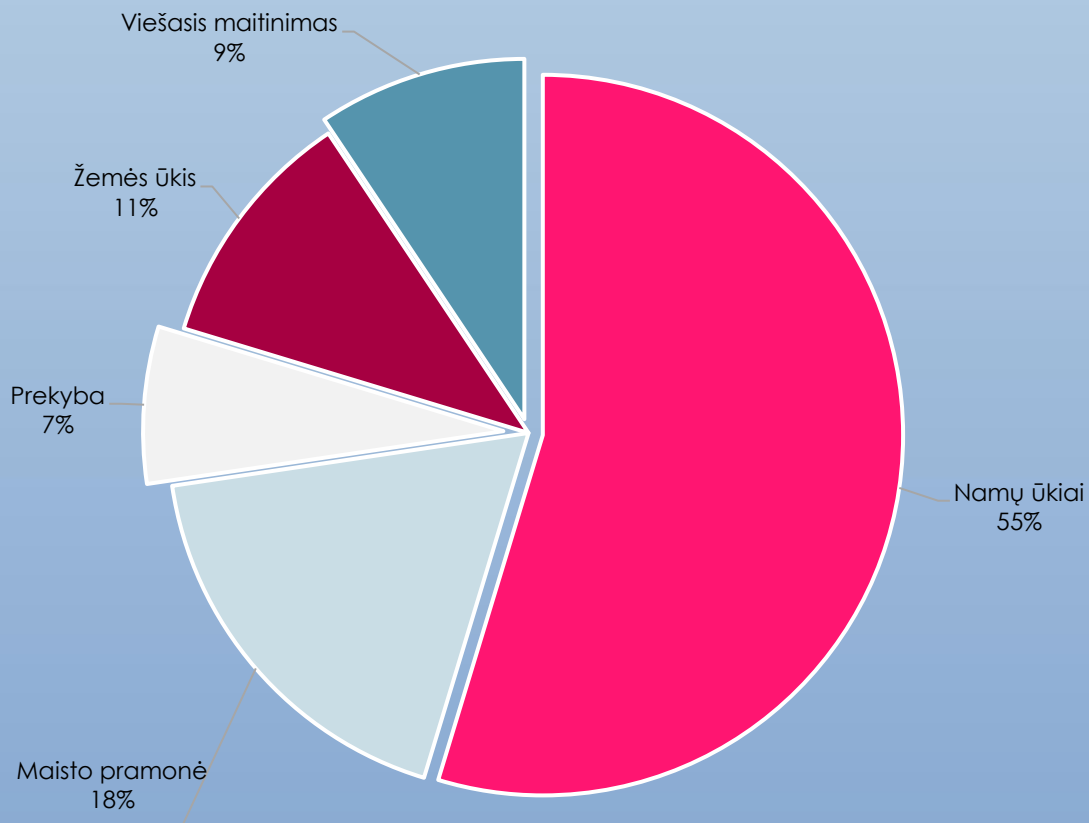

PRAKTIŅĖ SITUACIJA

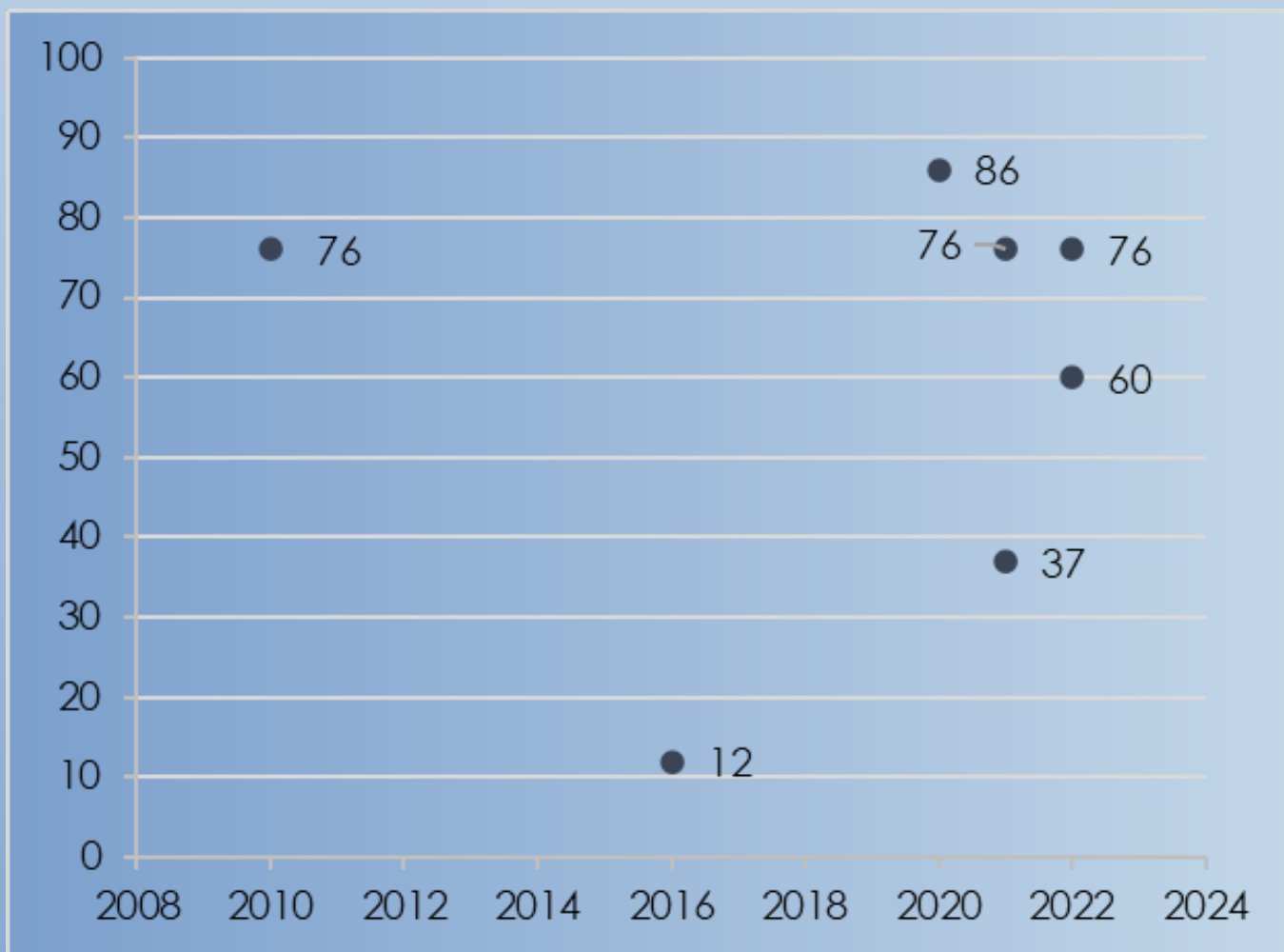
EUROSTAT APŽVALGA
2021 M. ANALIZĖ
5 MAISTO GRANDŽIŲ
SITUACIJA LIETUVOJĖ

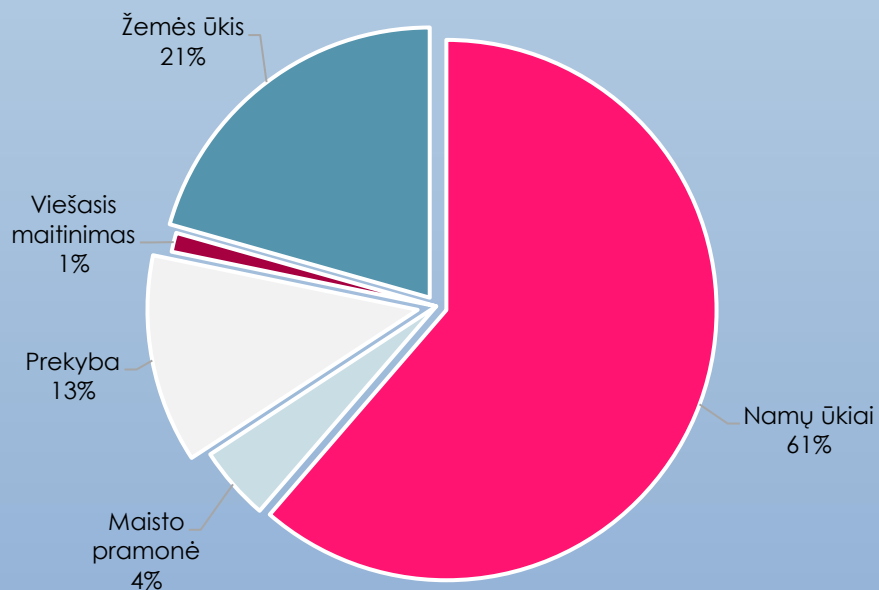
ES MAISTO ATLIEKŲ VIDURKIS PAGAL EUROSTAT 2022

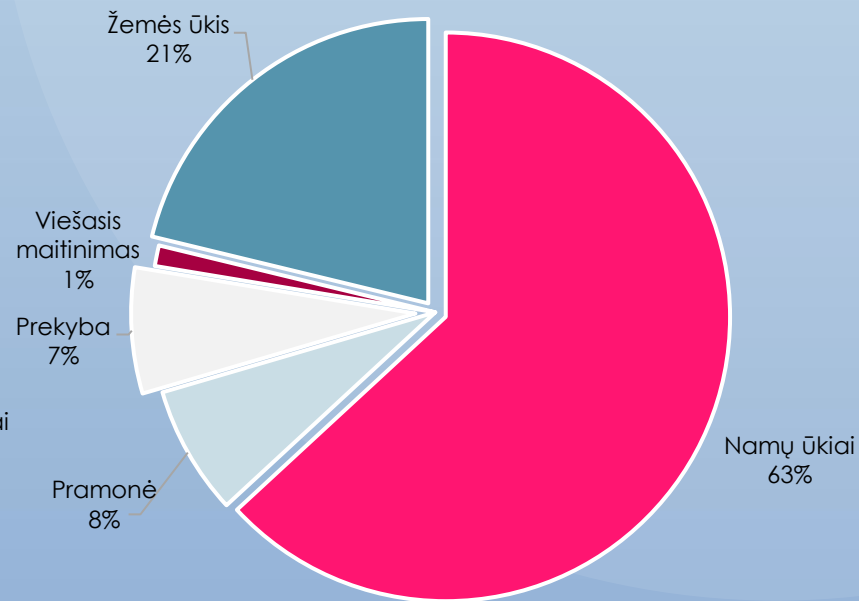
SKAIČIAI APIE NAMŲ ŪKIŲ ATLIEKAS LIETUVOJE

MAISTO ATLIEKŲ STATISTIKA LIETUVOJE

Pagal 2021 m. tyrimą

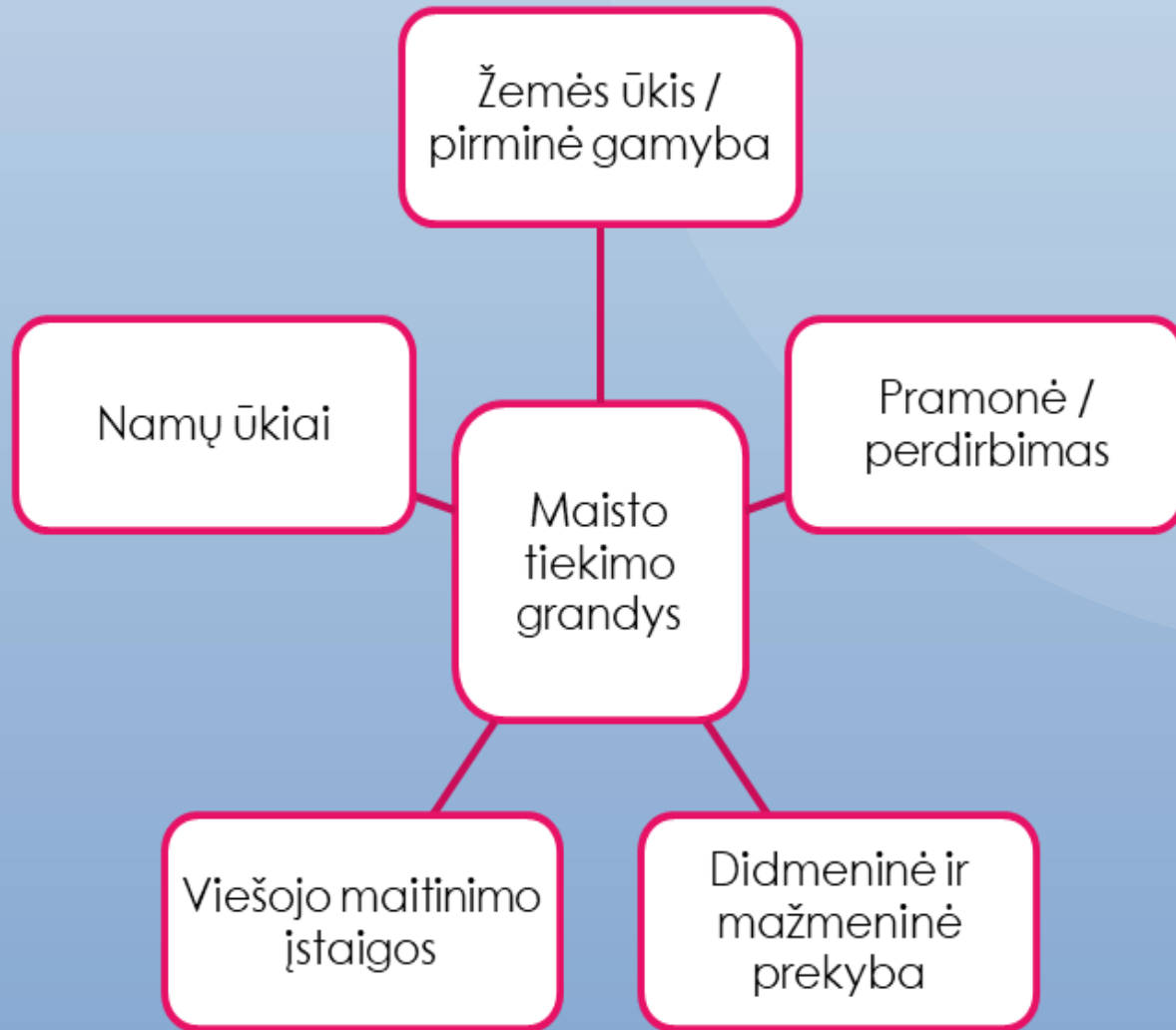

Pagal Eurostat 2022

DUOMENŲ, PERDUOTŲ EUROSTAT, PROBLEMATIKA

1. 2021 m. LSMC tyrime buvo nustatytas tik vienam gyventojui tenkantis valgomų maisto atliekų kiekis (kitaiip vadinamosios išvengiamos maisto atliekos), kuomet EK įgyvendinimo sprendime (ES) 2019/2000 reikalaujama pateikti bendrą maisto atliekų – valgomų ir nevalgomų - kiekį.
2. Perduodant duomenis Eurostat, buvo panaudoti tik namų ūkių, žemės ūkio ir viešojo maitinimo sektorių 2021 m. LSMC tyrimo rezultatai. Perduodant duomenis Eurostat, pramonės ir prekybos grandyse buvo remiamasi GPAIS – atliekų apskaitos informacinės sistemos duomenimis.
3. 2021 m. LSMC tyrime buvo remtasi metodologija, įtraukiančia nenurinktą derlių, taip pat maisto perteklių, panaudotą kaip pašaras, kuri skiriasi nuo ES rekomendacijų, kuomet maisto atliekomis nelaikoma ta produkcija, kuri nebuvo surinkta ir tapusi maistu.

MAISTO TIEKIMO GRANDYS

ŽEMĖS ŪKIO SEKTORIUS:

- Ūkininkai nėra linkę aukoti produkcijos pertekliaus.
- Žemės ūkio ministerija parengė medžiagą ir leidinį „10 atsakymų kaip aukoti maistą iš ūkių“.
- ŽŪM parengė įsakymą dėl paramos už labdarai atiduodamo maisto tvarkymą, kuriame yra numatomos finansinės paskatos, ne daugiau nei 0,5 Eur už kilogramą surinkto maisto. Tam ministerija numatė 500 tūkst. eurų.
- Siekdama mažinti maisto švaistymo mastą, ŽŪM jau nuo 2019 metų vaisius ir daržoves, neatitinkančius prekybos standartų, bet tinkamus perdirbti, pvz., sultims ar uogienei, leido tiekti mažmeninei prekybai.

DIDMENINĖS IR MAŽMENINĖS PREKYBOS SEKTORIUS:

- Net 97 proc. mažmeninės prekybos įmonių nurodė bendradarbiaujantys su „Maisto banku“ ar kitomis labdaros organizacijomis.
- Vienas didžiausių atliekų perdirbėjų yra UAB „Horeca sprendimai“, kurie teigia, kad bendradarbiauja su daugiau nei 1000 įmonių, iš kurių per metus gauna iki 27 000 tonų maisto atliekų.

VIEŠOJO MAITINIMO SEKTORIUS:

- Iš 60 verslo maitinimo įstaigų tik 5 nurodė, kad bendradarbiauja su Maisto banku ir / arba kitomis labdaros organizacijomis.
- Švediško stalo principas mokyklų valgyklose – vienas iš būdų mažinti išmetamo maisto kiekį.

NAMŲ ŪKIŲ SEKTORIUS:

- Aplinkos apsaugos agentūros ir Regioninių atliekų tvarkymo centrų duomenimis, maisto atliekų kiekis Lietuvoje didėja kasmet. 2016 m. gyventojui teko apie 35 kg maisto atliekų, o 2020 m. – beveik 44 kg, tad fiksuojamas maždaug 25 % augimas.
- Maisto švaistymo priežastys namų ūkiuose buvo nagrinėjamos tarptautinio tyrimų projekto „Let’s not waste food“ metu.
- Vienas iš būdų mažinti prarandamo maisto kiekius namų ūkiuose yra švietimas ir gyventojų informavimas.
- Dauguma edukacinės informacijos yra nukreipta į vaikus ir jaunimą.

IŠVADOS

- Vieningo sutarimo dėl sąvokų apibrėžimo trūkumas neleidžia tiksliai nustatyti darnaus vystymosi tikslo 12.3 įgyvendinimo kriterijų.
- Nėra išgryninta duomenų pateikimo Europos Komisijai tvarka.
- Politikos formavimo kontekste yra tikslingiau kalbėti apie maisto atliekas, o ne maisto švaistymą.

- Lietuvoje maisto švaistymas / maisto atliekos nėra suvokiama kaip svarbi problema.
- Sektoriai nėra linkę bendradarbiausi kalbant šia tema.
- Nėra duomenų rinkimo struktūros, atskaitomybės.